

Jiří Kern, Jan Sucháček

O potřebě deblokace regionálního rozvoje v České republice

Abstract

The article deals with chosen problems of regional development in the Czech Republic from alternative perspective. As it is shown, the activities of the Department of Regional Economics at the Faculty of Economics, VŠB-Technical University of Ostrava are of high relevance just for the sake of the distortion of spatial developmental processes in our country. There exists severe discordance between system macrostructures inherited from the socialist period and rather popular modern neo-endogenous approaches to regional development, which are currently widely applied in the Czech Republic. It is also argued that psychosocial characteristics of the population represent internal basis of external activities occurring in given territories, which considerably shapes territorial developmental processes.

1 Úvodem

Pro ekonomické vědy je v současnosti symptomatická značná míra redukcionismu, a to v kombinaci s pozitivistickým přístupem. Zatímco na straně jedné lze hovořit o módnosti a teoretické uplatnitelnosti výše zmíněné kombinace, na straně druhé se ve stále komplexnějším společenském vývoji vytrácí praktická dimenze ekonomických věd. Z těchto důvodů stojí za to se v hospodářských analýzách zabývat reálnými prvky a jevy, které mají konkrétní časoprostorové zařazení. V tom případě totiž mají akademici co nabídnout také hospodářské praxi.

Regionální vědy se již od dob svého vzniku snaží o důslednou vazbu na praxi. Ne náhodou představují tyto vědy ve vyspělých zemích neoddělitelnou součást hospodářského života, a to jak ve sféře akademické, tak také praktické. A protože má ekonomika pevné celospolečenské ukotvení, je sociálně-ekonomická realita jednotlivých regionů zejména naší země předmětem pozornosti katedry regionální ekonomiky na Ekonomické fakultě VŠB – TU již od dob jejího vzniku. V současnosti již prakticky nikdo nepochybuje o skutečnost, že ekonomické prvky a procesy mají také četné neekonomické příčiny a důsledky. Z praktického hlediska se stále více hovoří o nutnosti rovnováhy v senzitivním trojúhelníku ekonomická udržitelnost – sociální udržitelnost – environmentální udržitelnost

* Prof. Ing. Jiří Kern, CSc., Ing. Jan Sucháček, Ph.D.,

katedra regionální a environmentální ekonomiky, Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava

a regionální rozvoj se stal vskutku multidisciplinárním oborem. Katedra regionální ekonomiky se snaží na tyto potřeby reagovat jak při svých výzkumných, tak také didakticko-pedagogických aktivitách.

2 Stručná chronologie katedry regionální ekonomiky

Založení katedry regionální ekonomiky v roce 1991 mělo značný význam. Nejednalo se pouze o fakt, že se pracoviště nacházelo v ostravské průmyslové oblasti, která v té době stála na počátku neobyčejně komplikované, a jak se později ukázalo, v mnoha ohledech také bolestivé transformace, ale také o určité zmrtvýchvstání relevantních kategorií spojených s regionálním rozvojem jako celkem. Komunistický režim, který způsobil deformaci prakticky všech základních složek života, zanechal hluboké stopy také v pojmání regionálního rozvoje. Jednalo se zejména o bezohledné vytěžování přírodních, sociálních, ekonomických a jiných zdrojů nacházejících se v jednotlivých regionech, a to v zásadě bez adekvátní kompenzace. Netřeba přitom zdůrazňovat, že se ostravský region zařadil mezi přední oběti způsobu vládnutí tehdejších elit.

Naděje spojené s celospolečenskou transformací po roce 1989 dostaly ve sféře regionálního rozvoje – ale koneckonců nejen tam – poněkud hořkou příchut. Primární pozornost totiž byla v tehdejší Československu a později České republice věnována makroekonomickým otázkám a regionální rozvoj se ocitl v jejich stínu. Regionální politika, standardní element každé vyspělé země, byla v té době chápána jako něco nepatřičného a zbytečného. Kromě toho byly hned v roce 1990 zrušeny kraje, které pokrývaly regionální úroveň správy. Výkon samosprávy se tak ocitl jak z pohledu kompetencí, tak i financování v dlouhodobé nerovnováze vůči výkonu státní správy. Samospráva existovala pouze na úrovni obce a až příliš se na ní projevoval vliv prodloužené ruky centrální moci – tedy okresních úřadů. Částečně docházelo až k popření samosprávných principů. Samosprávná mezera mezi příliš malými obcemi a příliš velkým státem měla na regionální rozvoj zhoubný vliv a mnoho nebyly platné ani spontánní pokusy o její zacelení ve formě různých sdružení a organizací (za všechny jmenujme např. Hospodářskou a sociální radu ostravsko-karvinské aglomerace). Katedra regionální ekonomiky v té době ve svých aktivitách reflektovala četné problémy spojené především s transformací a rozvojem celého moravskoslezského regionu, kterému po zdánlivě úspěšném startu na počátku tranzitivního období začal v druhé polovině devadesátých let evidentně docházet dech.

Po mnohonásobném odkladu reformy veřejné správy nakonec v roce 2001 vznikly samosprávné kraje, které se však dodnes potýkají se značnými kompetenčními a finančními těžkostmi. Vznik regionální úrovně samosprávy ovšem znamenal určitý mezník v aktivitách katedry regionální ekonomiky, která se mohla začít soustředit také na jiné problémy spjaté s problematikou regionálního rozvoje. Od roku 1998 katedra začala úzce spolupracovat při řešení transhraničních regionálních rozvojových projektů s katedrou evropských a regionálních studií Ekonomické akademie v Katovicích. Tento, stejně jako další zahraniční kontakty (např. na Ekonomické univerzitě v Bratislavě) pomohly jistě

reorientaci katedry v oblasti výzkumné i pedagogické a jejímu přiblížení k jiným evropským pracovištím zaměřeným na regionální rozvoj. Katedra se ve větší míře zaměřila na ekonomické, environmentální, geografické a sociologické aspekty regionálního a lokálního rozvoje. Další významnou náplní té doby byla problematika evropské integrace, a sice s ohledem na částečně úchytlivé, částečně s obavami očekávaný vstup České republiky do Evropské unie.

Po vstupu země do Evropské unie v roce 2004 se katedra soustředila na další důležité aspekty místního a regionálního rozvoje, který je v současnosti chápán jako komplexní, multidisciplinární sféra. Katedra garantuje magisterský a bakalářský studijní obor Regionální rozvoj, který je provázán s potřebami prakticky všech relevantních aktérů regionálního rozvoje.

Vedle pedagogické činnosti se katedra účastní mnoha výzkumných projektů. Ty se zaměřují na témata spojená se zvyšováním konkurenceschopnosti regionů a dotýkají se zároveň oblastí, jakými jsou například problematika lokalizace investic, mobilita lidských zdrojů, infrastruktura, problematika městského a regionálního managementu a marketingu, šetrné využívání přírodních zdrojů, sociální aspekty demografického vývoje, prostorové konflikty, inovace či znalostní ekonomika. Odborný potenciál katedry je bohatě využíván při zpracovávání strategických rozvojových dokumentů či různých prakticky orientovaných projektů, a to nejen v rámci Moravskoslezského kraje.

Po tomto stručném entrée by měl čtenář obrátit pozornost především na následující řádky a odstavce. Autoři se v nich snaží ukázat problémy spojené s místním a regionálním rozvojem v České republice z méně obvyklé perspektivy, odvozené od dlouholeté výzkumné činnosti, která zcela pragmaticky pojmenovává zamlčované či nezveřejňované skutečnosti spojené s realitou územního rozvoje v naší zemi. Tyto problémy totiž bývají obvykle posuzovány z konvenčního, tradičního pohledu, který se snaží interpretovat realitu eufemisticky, kulantně, v rámci existujících celospolečenských „jistot“.

3 Alternativní pohled na regionální rozvoj v České republice po roce 1990

V současnosti je jedním z nejdominantnějších rysů regionálního rozvoje skutečnost, že se Česká republika nachází pod vlivem tlaku vyplývajícího ze snahy o aplikaci populárních neoendogenních přístupů k regionálnímu rozvoji, a to za přítomnosti deformovaných systémových makrostruktur, které se postupně vytvořily v období socialismu. Tento tlak je výsledkem historického vývoje a má path-dependentní (závislosti na předchozí cestě) charakter (vývoj přístupů k regionálnímu rozvoji ukazuje z chronologického hlediska tabulka 1). Jedná se přitom o problém, o kterém se příliš nehovoří, který je však stále palčivěji pocítován.

Tabulka 1: Vývoj přístupů k regionálnímu rozvoji

Obecné paradigma	Charakteristické rysy	Regionální politika
liberální/ neintervencionistické/ endogenně rozvojové	Prostorový vývoj tenduje k rovnováze, není nutno zasahovat do tržních procesů. Neintervencionistický přístup.	„dělníci za práci“, nástroje zvyšující mobilitu pracovních sil
keynesiánské/ intervencionistické/ exogenně rozvojové	Prostorový vývoj tenduje k nerovnováze, zásahy do tržních procesů jsou nutné. Intervencionistický přístup.	„práce za dělníky“, nástroje podporující příliv investic do problémových regionů
marxisticko-socialistické/ extrémně intervencionistické	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, nutnost plánování a řízení prostorového vývoje. Intervencionistický přístup.	centrální plánování a řízení prostorového vývoje ignorující regionálně-tržní signály
moderní/„transformovaný“ neoendogenní rozvoj/vytváření rámcových podmínek pro endogenní iniciativy	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, nutno využít regionální potenciál. Spíše neintervencionistický přístup.	podpora prostředí, ve kterém se bude dařit networkingu, malým a středním firmám, inovacím, učení se, zvýšení kvality místních a regionálních institucí, kooperace (konkurence a kooperace)

Zdroj: vlastní

Současné koncepce regionálního rozvoje ve vyspělých ekonomikách zdůrazňují význam iniciace endogenního potenciálu regionu. Tyto přístupy se přitom prakticky nevěnují otázce kvality a prostorového rozložení systémových makrostruktur¹, neboť je implicitně považují za uspořádané takovým způsobem, který umožňuje alespoň přibližně rovnoměrné vývojové podmínky pro jednotlivé regiony v rámci vlastních zemí. Nesmíme zapomínat, že systémové makrostruktury mají svou výraznou prostorovou dimenzi, která zásadním způsobem ovlivňuje jejich kvalitu a která by měla korespondovat s existujícím systémem osídlení.

Endogenní rozvoj je možný pouze při existenci kvalitních systémových makrostruktur adekvátně prostorově uspořádaných. V realitě transformujících se ekonomik (Českou republiku nevyjímaje) je však výskyt takovýchto systémových makrostruktur spíše výjimkou, a to jak z hlediska kvality jejich struktury samotné, tak i jejich prostorového rozložení. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že se systémové makrostruktury (veřejnosprávní, infrastrukturní, institucionální

¹ Pod systémové makrostruktury řadíme například prostorovou distribuci jak technické, tak i sociální infrastruktury, systém územní správy, ale také formální a neformální instituce. Jedná se o relevantní struktury, které utvářejí kontext regionálního a v širším slova smyslu teritoriálního vývoje.

a další) v současné České republice nacházejí v naprosto neuspokojivém stavu. Neexistence kvalitních systémových makrostruktur významným způsobem zvyšuje transakční náklady.

Z totalitního období zděděná silná veřejnosprávní centralizace, od níž se odvíjely také centralizované systémové makrostruktury, byla v prvních transformačních letech ještě posílena, což mělo fatální vliv i na další systémové makrostruktury, jako například infrastruktura, které se také staly prostorově centralizovanějšími. Klíčovým problémem je, že se vývoj v České republice vyhnul keynesiánské etapě regionálního rozvoje².

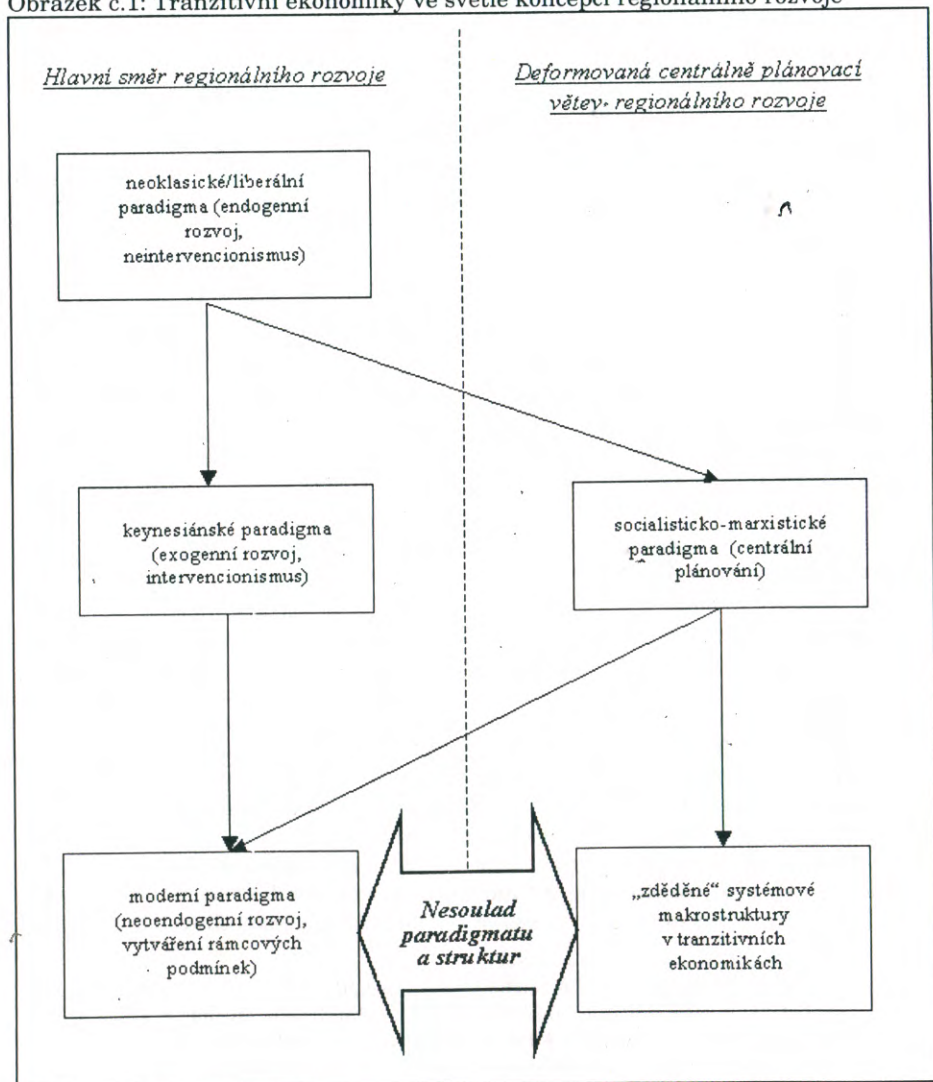
Deformované systémové makrostruktury pak znemožňují adekvátní aplikaci moderních přístupů k regionálnímu rozvoji známých ze západních ekonomik (viz také obrázek 1). Všechny moderní koncepce regionálního rozvoje totiž implicitně považují systémové makrostruktury za decentralizované, resp. přibližně vázané na existující systém osídlení a umožňující alespoň zhruba objektivní vyjádření endogenních aktivit jednotlivých regionů. Jednotlivé lokality a regiony vyspělých zemí ve svém rozvoji vycházejí z přibližně stejných technických, kompetenčních a finančních kategorií, které se vyvíjely přirozenou formou v prostředí tržní ekonomiky a politické demokracie.

I když se velmi často v současnosti hovoří o klesající roli státu (která je v mnoha zemích objektivně patrná), právě systémové makrostruktury vytvářené na celostátní úrovni sehrály v českém regionálním rozvoji tranzitivního období významnou roli. Osud českých regionů je stále významně ovlivňován státní správou, která se vzdává svých finančních zdrojů a kompetencí jen s krajní neochotou. Zatímco ve vyspělých zemích v průběhu vývoje vykrytalizovaly jak formální, tak i neformální instituce, v tranzitivních ekonomikách, procházejících mnohými vývojovými diskontinuitami a postižených prostředím negativně ovlivňujícím oba typy institucí, se zejména v transformačních letech výrazněji prosazovaly neformální instituce. Jedná se zejména o hierarchická spojení mezi regionálními a celostátními aktéry, která jsou vyvolána právě nedostatečnými kompetencemi a finančními možnostmi jednotlivých regionů.

Endogenní regionální rozvoj při podmínkách existujících ve vyspělých zemích je skutečně efektivní, neboť na rozdíl od exogenního regionálního rozvoje mění vnitřní kvalitu sociálních a ekonomických struktur jednotlivých regionů.

² Jako jeden z nejdůležitějších prvků celého keynesiánského období nutno zmínit relativní soulad transformace systémových makrostruktur v jednotlivých zemích s převažujícím paradigmatem regionální politiky. I když totiž Keynesiánci často namítali, že v celé řadě případů tržní mechanismus selhává a státní intervence do ekonomiky jsou nutné, uznávali, že koordinace aktivit prostřednictvím trhu je hlavním mechanismem chodu ekonomiky a že společnost dosud nenalezla systém, který by byl schopen tržní mechanismus nahradit. Takto nedošlo k deformaci prakticky všech základních složek života jako v paralelně existujícím režimu centrálního plánování ve střední a východní Evropě. Naopak země, které aplikovaly keynesiánské směry regionálního rozvoje, pro své regiony vytvořily přibližně rovnoměrné vývojové podmínky s ohledem na systémové makrostruktury. Tímto způsobem bylo zaručeno, že se aktivity lokálních či regionálních aktérů mohly objektivněji materializovat ve vývoji jednotlivých regionů.

Obrázek č.1: Tranzitivní ekonomiky ve světle koncepcí regionálního rozvoje

Zdroj: vlastní

V České republice však byly s ohledem na silně heterogenní charakter systémových makrostruktur během tranzitivního období výsledky endogenních aktivit místních a regionálních aktérů často značně zkráceny a mnohdy se ani nedočkalý své realizace.

Již rozvojové podmínky jednotlivých českých regionů jsou silně diferencované a mnohdy je jedním z rozhodujících kritérií regionálního (ne)úspěchu vzdálenost od hlavního města. V našich regionech se tak v současnosti objevuje problém napětí mezi relativně setrvačnými a neadekvátně uspořádanými systémovými makrostrukturami a ze zcela odlišné báze vycházejícími moderními přístupy k regionálnímu rozvoji³.

Lze tedy konstatovat, že zejména v případě České republiky nejsou lokalizační atraktivita ani rozvojové podmínky jednotlivých regionů dány, ale vytvářeny konkrétními regionálně-politickými, opatřeními a to především ze strany centrálních institucí. Jako naprosto neuspokojivé a silně diferencované lze přitom charakterizovat podmínky determinující endogenní rozvojové možnosti jednotlivých lokalit a regionů, jejichž endogenní aktivity pak v mnoha případech nemohou dosáhnout reálného, resp. objektivního výsledku.

Zatímco v zemích vyspělého světa v průběhu vývoje systémové makrostruktury přirozeně vykristalizovaly, v ekonomikách tranzitivních ovlivnily stav systémových makrostruktur velmi negativně mnohé vývojové diskontinuity. Přirozeně, v současné České republice sotva najdou praktické uplatnění recepty na neo-endogenní regionální rozvoj známé z vyspělých zemí. Regionálně-rozvojová politika v České republice by se měla zaměřit především na postupnou modifikaci neadekvátně uspořádaných systémových makrostruktur, které významným způsobem brání skutečnému regionálnímu rozvoji. Teprve poté bude možno hovořit o výhodnosti a možné úspěšnosti neo-endogenně pojatého regionálního rozvoje.

³ Alternativně lze problém nesouladu mezi regionálně-rozvojovým paradigmatem a systémovými makrostrukturami v naší zemi vyjádřit pomocí koncepce čtyř vzdáleností. Vedle „běžné“ fyzické vzdálenosti, která zůstává zachována, je možno sledovat také ještě psychologickou, hierarchickou a ekonomickou vzdálenost. Psychologická vzdálenost přitom odpovídá psychologickému vnímání konkrétních regionů a lokalit. Méně rozvinuté oblasti jsou často vnímány jako vzdálenější, než je jejich skutečná geografická vzdálenost. Takto jsou vytvářeny mentální mapy reflektující image jednotlivých regionů. Ekonomická vzdálenost je zase vyjádřitelná náklady, které jsou nutné k jejímu překonání. Tento typ vzdálenosti je závislý na kvalitě existující fyzické infrastruktury, která může náklady na dosažení určitého místa významně zredukovat. Hierarchická vzdálenost pak vyjadřuje pozici regionu či místa v rámci systému veřejné správy, avšak také sociálně-ekonomickou důležitost daného teritoria. Velkoměsto tak bude ležet hierarchicky blízko jiného velkého významného města, které je fyzicky vzdáleno i stovky kilometrů. Malá vesnice ve vzdálenosti deseti kilometrů od velkoměsta však od něj bude hierarchicky značně vzdálená. Mají-li být vytvořeny přibližně rovnoměrné podmínky pro endogenní rozvoj jednotlivých míst a regionů, je žádoucí, aby byly ekonomické, hierarchické a psychologické vzdálenosti relativně (tj. s ohledem na existující systém osídlení) pokud možno co nejmenší. Zatímco mnohé vyspělé ekonomiky tyto vzdálenosti skutečně v průběhu minulých desetiletí zredukovaly, v České republice jako by došlo k opačnému vývoji a nárůstu těchto vzdáleností.

4 Interní báze externích projevů obyvatelstva

Vedle zachycení materiálních charakteristik teritorií (tj. jak jednotlivých hmotných prvků, tak také hmotných toků) se narůstající pozornosti těší analýza nemateriální dimenze území (tedy vlastností, hodnot, postojů a názorů obyvatelstva, které nejsou fyzicky patrné, ale přesto se významně podílejí na spoluvytváření celkové prostorové struktury). Tímto způsobem dochází k tvorbě tzv. mentálních map.

Jedním ze způsobů, jak identifikovat společné znaky mnohdy zdánlivě heterogenních území a vytvářet tak regiony založené na nemateriálních, resp. psychosociálních charakteristikách, je analýza hodnot, které jsou vlastní obyvatelstvu daného území. Hodnoty je přitom nutno chápat jako interní základnu externích aktivit obyvatelstva. Každé (prostorové) chování je silně ovlivněno hodnotovým systémem daného jedince a celé společnosti. Hodnoty však také odrážejí specifické územní rysy obyvatelstva a historické funkce území. Hodnoty vytvářejí široce pojatou kulturu a determinují soudržnost socio-kulturních systémů jako celků. Jde tedy o soubor norem, které regulují lidské chování a zaručují stabilitu a fungování společnosti a jejího vztahu vůči prostředí.

Pro účely naší statě je důležitá míra, v jaké se jednotlivci identifikuje s daným územím. Tato teritoriální identifikace vyjadřuje sílu vztahu jednotlivce k jednotlivým územím na různých řádových úrovních jako lokalita, region, stát, kontinent či celá planeta. Pro zajímavost bude Česká republika porovnána se zeměmi, které představují bezprostřední sousedy Moravskoslezského kraje.

U České republiky je až zarážející nepoměr mezi tím, jak málo procentům obyvatel je v porovnání se sousedními zeměmi či celoevropským průměrem nejbližší jejich město či vesnice, a tím, o kolik procent obyvatel více se identifikuje se svou zemí, než obyvatel sousedních zemí či Evropanů. V totalitním období se o regionálních či lokálních problémech v naší zemi vůbec nehovořilo, po roce 1990, v období silné veřejnosprávní centralizace, zase byly diskuse týkající se místních či regionálních problémů potlačovány ze strany vládnoucí byrokracie a médií a jako náhrada byla obyvatelstvu podsouvána národní identita⁴.

Výsledkem je, že občané České republiky mají nejslabší vztah k vlastní vesnici či městu ze všech tranzitivních ekonomik vůbec. Naopak, silný vztah k vlastní zemi je způsoben mimo jiné i oficiální podporou národní identity, která slouží jako médium a politiky uměle implantovaná náhrada místních a regionálních identit.

⁴ Je pochopitelné, že podpora celostátní identity a oslabování místní a regionální identity jako něčeho provinciálního a nemístního významně napomáhá centralizaci státu a je v zájmu vládnoucí administrativy. Připomeňme si třeba několikrát oddálený vznik samosprávných krajů s argumentem ohrožení národní jednoty.

Patrně ještě silněji platí nedostatek patriotismu pro občany Ostravy a Moravskoslezského kraje, kteří se do v mnoha případech do regionu přistěhovali za prací.⁵

Tabulka 2: Podíl obyvatel, kterým je nejbližší uvedené území (v %)

Země\území, ve kterém bydlím	Vesnice či město	Region nebo okres	Stát
Česká republika	42,9	13,7	35,5
Slovensko	54,0	10,5	26,4
Polsko	62,7	15,0	19,1
Evropa průměr	49,3	13,3	27,7

Zdroj: *European Values Study 1999/2000*.

Polákům je relativně nejméně blízká jejich země, jsou jim však podstatně bližší region anebo město, ve kterém bydlí. To svědčí o podstatně větší pozornosti věnované místnímu a regionálnímu rozvoji vycházejícímu z místních iniciativ, z místního potenciálu. Na rozdíl od České republiky nebyly diskuse o místních a regionálních problémech v rámci Polska nikdy zcela potlačeny či ignorovány⁶.

A konečně Slovensko se ve sledovaných charakteristikách nachází někde mezi Českou republikou a Polskem – konkrétně u identifikace s vlastním městem a vlastní zemí. Pouze v případě identifikace s regionem vykázalo Slovensko nejslabší výsledek, oproti předchozím zjištěním jsou však rozdíly zanedbatelné. Slovenská populace se tak navzdory relativně dlouhodobému trvání společného československého státu od české v jistém smyslu odlišuje.

Pokud jde o národní hrdost, jsou Poláci známi její vyšší mírou než obyvatelé naší země a Slovenska (polská hodnota 1,58 oproti české 1,92 a slovenské 1,88)⁷. Tento fakt se zajisté podílí na větší tendenci k jednotnému postupu země

⁵ V této souvislosti jistě není nezajímavé připomenout frekvenci výskytu pojmu „Ostravsko“ v masmédiích a následně i v běžném životě. Pojem „Ostravsko“ jednou zastřešuje území okresu Ostrava-město, podruhé Ostravu s přílehlými okresy a jindy zase celý Moravskoslezský kraj. Čím méně je tento koncept definován, tím více je používán. Jako by se oficiálně nesmělo hovořit o Ostravě samotné. Například pojem Brněnsko je slyšet pouze občas a Pražsko se pak nevyskytuje vůbec.

⁶ V České republice nebyl v období totality a po dlouhou dobu ani v tranzitivním období vytvořen regionální vědám, a vůbec pojmu regionálního rozvoje prostor, který by si zasloužily. Oproti tomu sousední Polsko i přes mnohé totalitou či tranzitivním obdobím dané deformace na regionální otázky nikdy zcela nezanevřelo, a to ani na poli teoretickém, ani ve sféře praktické. Slovensko bylo v tomto ohledu specifické a tvořilo jakýsi kompromis mezi oběma výše zmíněnými zeměmi.

⁷ Tyto hodnoty byly dosaženy na základě průzkumu provedeného frankfurtským výzkumným institutem transformačních studií INRA. Respondenti byli dotazováni zda souhlasí s výrokem „Jsem hrdý na to, že jsem [národnost].“ Kategorie odpovědí pak byly následující: 1 – silně souhlasím, 2 – částečně souhlasím, 3 – souhlasím i nesouhlasím, 4 – částečně nesouhlasím, 5 – silně nesouhlasím. Je tedy nutno důsledně odlišovat národní hrdost od příslušné teritoriální identity.

v zahraničně-politických otázkách⁸. V kombinaci s již zmíněnými charakteristikami teritoriálních identit lze také hovořit o citlivějším přístupu k objektivně existujícím a často problematickým parciálním zájmům jednotlivých lokalit a regionů daných územními disparitami v Polsku⁹. Česká republika naopak ukazuje relativně nízkou míru národní hrdosti, což je typické pro země, které zakoušely ve své historii častou diskontinuitu sociálně-ekonomických podmínek, a pro země, jejichž obyvatelé nejsou spokojeni se současným stavem společnosti. Pokud není dostatečná pozornost věnována řešení místních a regionálních problémů, jen těžko mohou být obyvatelé spokojeni se stavem celé země. A konečně stupeň slovenské národní hrdosti je nepatrně vyšší, než tomu je v případě České republiky. Na její vzrůst měla nepochybný vliv vybojovaná nezávislost země. Také v tomto případě slovenské charakteristiky představují jakýsi kompromis mezi vlastnostmi polskými a českými.

5 Místo závěru

Po dočtení až na toto místo může čtenář nabýt dojmu, že je regionální rozvoj v naší zemi velmi zanedbanou sférou, a bude mít pravdu. Pochopitelně, regionální difference budou existovat vždycky a jejich naprostá eliminace není možná a ani žádoucí. V současnosti se však setkáváme s regionálními nerovnostmi, které nejsou založeny na přirozených vývojových předpokladech jednotlivých oblastí, ale jsou spíše důsledkem administrativně-politických rozhodnutí. I z tohoto důvodu lze naší decizní sféře doporučit, aby se z materiálního hlediska zaměřila na modifikaci dosud neadekvátně uspořádaných systémových makrostruktur, a to ve vazbě na systém osídlení, a zároveň podpořila manévrovací prostor územních samospráv s ohledem na jejich finance a kompetence. Tato doporučení jsou nutným, avšak nikoliv dostačujícím předpokladem pro iniciaci skutečného endogenního rozvoje našich měst a regionů; je totiž nutno zároveň probouzet regionální vědomí a všeobecnou osvětu spojenou s regionálním rozvojem, který je stále ještě zatížen předchozím historickým vývojem. Nabízí se využití marketingových kampaní, osvěta ve sdělovacích prostředcích či modifikace učebnic zejména na základních a středních školách. Souhrnně řečeno, podpora regionálního rozvoje musí obsahovat jak materiální, tak i nemateriální dimenzi. Katedra regionální ekonomiky se jistě bude snažit o to, aby se stala ostrůvkem „pozitivní deviance“, který bude schopen nakazit své akademické i neakademické okolí prostorově vědomějším přístupem.

⁸ Připomeňme si například hrdý až paličatý polský postoj při vyjednávání o připojení k Evropské unii.

⁹ V prostorovém průmětu je pozorovatelná jistá polská modifikace německého modelu decentralizované koncentrace, kdy je hlavní město Varšava obklopeno půlkruhem sociálně-ekonomicky relativně autonomních regionálních metropolí jako Lublin, Krakov, Katovice, Vratislav, Poznaň, Lodž, Štětín či Gdaňsk.

Literatura:

- [1] KERN, J., MALINOVSKÝ, J. (1997): Regionální politika v České republice, In Maier, G., Tödting, F.: Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika (slovenský preklad německého originálu Regional- und Stadtökonomik 2. Regionaler.twincklung und Regionalpolitik). Bratislava: Elita, s. 251-261.
- [2] SUCHÁČEK, J. (2005): Restrukturalizace tradičních průmyslových regionů v tranzitivních ekonomikách. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 221s.
- [3] SUCHÁČEK, J. (2005): Regionální vývoj v České republice po roce 1990: reformace či deformace? In *Ekonomická revue*, roč. 8, č. 4, s. 37-51.
- [4] MALINOVSKÝ, J., SUCHÁČEK, J. (2006): Velký anglicko-český slovník regionálního rozvoje a regionální politiky Evropské unie. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 956 s.
- [5] www.soc.cas.cz/projekty/ewelcome/pdf/PP_nat_ident_WA_02.pdf
- [6] www.sav.sk